

Συνείδηση κατά την ανακοπή

Η φιλοσοφική αναζήτηση της αλήθειας, περί την Δημιουργία και τον σκοπό ύπαρξης του σύμπαντος, απασχολούσε πάντα τον άνθρωπο. Μέσα στις διαχρονικές αναζητήσεις μας, αναμφισβήτητο ρόλο κατέχει η ερώτηση «Υπάρχει ζωή μετά τον θάνατο του σώματος;». Το γεγονός ότι το σώμα μας θα σταματήσει μοιραίως κάποια στιγμή να λειτουργεί, σημαίνει και το τέλος της ύπαρξής μας ή όχι; Η απάντηση ίσως να κρύβεται στα περιστατικά ανακοπών που συμβαίνουν στα νοσοκομεία.

Η λέξεις «συνείδηση» και «συνειδητότητα» (μη ταυτόσημες), παρότι αποτελούν αμφιλεγόμενο πεδίο διαμάχης μεταξύ φιλοσοφικών κύκλων και επιστημόνων, μπορούν συμβατικά να οριστούν ως η νοητική δυνατότητα ενός οργανισμού η οποία του επιτρέπει να γνωρίζει και να κατανοεί τον εαυτό του, το περιβάλλον του, τα δρώμενα γύρω του και στο εσωτερικό του και να αντιλαμβάνεται την θέση του και τη σημασία του στον κόσμο καθώς και τον αντίκτυπο των πράξεών του.¹

Σε ένα μικρό ποσοστό των νοσηλευόμενων ασθενών, λόγω των πολλαπλών ή και σοβαρών προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζουν, επέρχεται καρδιακή ανακοπή με συνέπεια την πλήρη απουσία αιμάτωσης των οργάνων του σώματος. Η μη αιμάτωση του εγκεφάλου (όπως και η πλημμελής άρδυσή του) γνωρίζουμε ότι επιφέρει διακοπή των ανώτερων και βασικών λειτουργιών του, όπως διάνοηση, κρίση, οργανωμένη σκέψη, όραση, ακοή κ.λπ.²

Παρόλα αυτά, από δεκαετίες έχουν καταγραφεί πολλές περιπτώσεις ασθενών που επανήλθαν στη ζωή μετά από ανακοπή ή αναρρώνοντας από πολύ σοβαρή ασθένεια, αναφέροντας στοιχεία που συνάδουν με μη αναμενόμενη ύπαρξη συνειδητότητας κατά την διάρκεια της ανακοπής ή της νόσου. Στις περιπτώσεις αυτές έχει αποδοθεί ο όρος «επιθανάτια εμπειρία» (EE) ή εμπειρία κοντά στον θάνατο. Ως EE ορίζεται μια προσωπική εμπειρία που σχετίζεται με το θάνατο ή τον επικείμενο θάνατο. Οι εμπειρίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν μια ποικιλία από αισθήσεις και συναισθήματα, όπως απόσπασης από το υλικό σώμα, αισθήματος αιώρησης, απόλυτης ηρεμίας, ασφάλειας, ζεστασιάς, παρουσίας φωτός και πολλών άλλων.³ Οι ασθενείς μπορεί να αναφέρουν γεγονότα που συνέβαιναν κατά την διάρκεια της ανακοπής, σαν να τα παρακολουθούσαν από άλλη οπτική γωνία από εκεί που βρισκόταν το σώμα τους ή να βιώνουν άλλες υπερβατικές εμπειρίες. Ο όρος αποδίδεται ιστορικά στον ιατρό Raymon Moody,⁴ ο οποίος ήδη από την δεκαετία του '70 ασχολήθηκε ενεργά με το φαινόμενο των EE και έχει πλήθος δημοσιεύσεων και συγγραμμάτων περί του θέματος. Ο ιατρός Bruce Greyson, το 1983, δημοσίευσε μία κλίμακα μέτρησης του φαινομένου EE,⁵ που χρησιμοποιήθηκε εκτενώς σε μεταγενέστερες έρευνες.

Στην προσπάθεια αναζήτησης λογικών απαντήσεων σχετικά με τα φαινόμενα των ΕΕ, έχουν προταθεί πιθανά αίτια και μοντέλα που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την βιολογική ή και ψυχολογική προέλευσή τους. Συγκεκριμένα, πολλά από τα φαινόμενα που αναφέρονται κατά την διάρκεια μιας ΕΕ, αναφέρονται επίσης σε διάφορες νευρολογικές παθήσεις, κατά την διάρκεια του REM ύπνου, όταν υπάρχει υπολειτουργία περιοχών του εγκεφάλου και των αισθητηριακών οργάνων, καθώς και από τη δράση ενδογενών παραγόντων και χορηγούμενων φαρμάκων.⁶

Ο ιατρός Sam Parnia, που έχει ασχοληθεί ενεργά με το φαινόμενο ΕΕ στο πεδίο της επιστημονικής έρευνας και καταγραφής τους, δημοσίευσε το 2014 μία μεγάλη προοπτική, πολυκεντρική μελέτη στο περιοδικό *Resuscitation*, όπου σε ένα μεγάλο αριθμό ασθενών που επιβίωσαν της ανακοπής, διερευνήθηκε εκτενώς η ύπαρξη αναμνήσεων από το συμβάν και ειδικότερα ΕΕ.⁷ Από τα 2.060 περιστατικά, επιβίωσαν 330 ασθενείς (16%) εκ των οποίων οι 55 βρέθηκε να έχουν αναμνήσεις και εμπειρίες από το συμβάν της ανακοπής. Στα σημαντικά ευρήματα αυτής της έρευνας, αναφέρονται ιδιαίτερα δύο περιστατικά, όπου οι επιθανάτιες εμπειρίες τους δεν μπορούν να εξηγηθούν συνολικά με καμία από τις επιστημονικά προτεινόμενες αιτίες βιολογικής ή και ψυχολογικής προέλευσης των φαινομένων.

Γνωστή περίπτωση στα φαινόμενα ΕΕ είναι και αυτή του νευροχειρουργού Alexander Eben. Χωρίς προηγούμενη ερευνητική ενασχόληση με το συγκεκριμένο πεδίο, θεωρούσε κι ο ίδιος πως τα φαινόμενα αποτελούσαν φυσιολογικές εκδηλώσεις νευρολογικής ή και φαρμακευτικής αιτιολογίας. Το 2008 όμως, υπέστη σοβαρή βακτηριακή μηνιγγίτιδα από *E.Coli*, που διάρκεσε 7 ημέρες, με τον ίδιο να βρίσκεται σε κώμα και χωρίς να ανταποκρίνεται στην φαρμακευτική αγωγή. Η εγκεφαλική του λειτουργία, με βάση τις εξετάσεις στις οποίες υποβλήθηκε κατά τη νοσηλεία του, ήταν μηδενική. Ο εγκεφαλικός φλοιός του δεν λειτουργούσε συνεπεία της σοβαρής φλεγμονής που παρατεινόταν επί ημέρες. Τα ποσοστά επιβίωσης και ιδιαίτερα της καλής νευρολογικής αποκατάστασης ήταν ιδιαίτερα χαμηλά. Παρά τις δυσμενείς προγνώσεις των θεραπόντων, ο ίδιος σταδιακά ανέκαμψε χωρίς κανένα νευρολογικό έλλειμμα. Κατά την διάρκεια που βρισκόταν σε κώμα, ο ιατρός αναφέρει ότι η συνειδητότητά του όχι μόνο υπήρχε, αλλά βίωσε την πιο αληθινή και έντονη εμπειρία που θα μπορούσε να έχει, έξω από το φυσικό του σώμα. Ως νευροχειρουργός, αναφέρει ότι δεν μπορεί να υποστηρίξει καμία από τις προτεινόμενες φυσιολογικές αιτίες για την εμπειρία που βίωσε και παραθέτει επιστημονική ανάλυση στο τέλος του βιβλίου που συνέγραψε μετά το συμβάν.⁸

Παρότι τα φαινόμενα ΕΕ εντάσσονται σε ένα πολύ πρόσφατο πεδίο επιστημονικής έρευνας και σαφώς υπεισέρχονται υποκειμενικοί παράγοντες κατά την ανάλυσή τους, εντούτοις η συνεχώς

αυξανόμενη ενασχόληση υποδηλώνει πως κάτι υπάρχει, κάτι συμβαίνει και χρήζει αναζήτησης σε βάθος.

Οι νοσηλευτές, που συνήθως περνούν το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα κοντά στον ασθενή, θα πρέπει να είναι ενήμεροι για τα φαινόμενα ΕΕ, ώστε να μπορούν να υποστηρίξουν, να βοηθήσουν και να κατανοήσουν τον ασθενή που θα τους αναφέρει αντίστοιχες εμπειρίες, όπως επίσης να λαμβάνουν υπόψη τους ότι, κατά την διάρκεια μιας ανακοπής, μπορεί τελικά ο ασθενής... να παρακολουθεί!

Καπάδοχος Θεόδωρος,

Καθ. Εφαρμογών,

Τμήμα Νοσηλευτικής,

ΤΕΙ Αθήνας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. "Consciousness". In Merriam-Webster.com. Merriam-Webster Dictionary; 2012 [6/2/2018]; Available from: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/consciousness>.
2. Clute HL, Levy WJ. Electroencephalographic changes during brief cardiac arrest in humans. *Anesthesiology*. 1990 Nov;73(5):821-5.
3. Sleutjes A, Moreira-Almeida A, Greyson B. Almost 40 years investigating near-death experiences: an overview of mainstream scientific journals. *J Nerv Ment Dis*. 2014 Nov;202(11):833-6.
4. Moody RA. *Life after Life*. Mockingbirds Books Inc; 1975.
5. Greyson B. The near-death experience scale. Construction, reliability, and validity. *J Nerv Ment Dis*. 1983 Jun;171(6):369-75.
6. Mobbs D, Watt C. There is nothing paranormal about near-death experiences: how neuroscience can explain seeing bright lights, meeting the dead, or being convinced you are one of them. *Trends Cogn Sci*. 2011 Oct;15(10):447-9.
7. Parnia S, Spearpoint K, de Vos G, Fenwick P, Goldberg D, Yang J, et al. AWARE-Awareness during REsuscitation-a prospective study. *Resuscitation*. 2014 Dec;85(12):1799-805.
8. Eben A. *Proof of Heaven: A Neurosurgeon's Journey into the Afterlife*: Simon & Schuster; 2012.